

لیتیک مختاری حال ایت. بیلار معهوبو غی داتو احمد او توق معلومکن قشع کاجین ترسوت کو
احمد مر و فن ساور غیچه فاکر دالم بیدع عالم غایب. بیلار معهار فکن اگر مندافت فرتو لو غن د
حتسانه از اگر دافت باقی مبنی دالم کاجین این. کاجین این مقویه ای بیراف فروسیس غی دلا کو
او تو ماتیک. دهولا ی دغون فروسیس غیچه کی ذی کوئین س فرج. کاجین ترسوت اک
دالی اولیه اچیق غ چیا یاو دان اچیق غرول تیبا دم عمل ساعین س هونلو لو. هلو ام
س لوعی. بیلار تله ماسوکی فیتو غریق فقاوی. چواج ده او ای هاری ایم
تر لالو تیغکن. نامون سبالیقون اداله ام
هان. اچیق غرل تله دسم بوت اولیه اچیق
ک ماسیه بلوم منیما بالسن درقد فیق داتو احمد. یاء و سهان تیدق مغاغکت تیلفون ما هوف
ب میسیح کتیک دهوبو غی ملا لوعی و تنس ییف. داتو اظہر بر فدا فت بیلار جک مریک تید
اف ۲ دیشون ستله انم هاری. مک گرحا ۲ ترسوت اکن در تو سکن تھفا فیلمین داتو اسد
ک مثلک س ترسوت ا

KEPELBAGAIAN SEBUTAN HURUF HAMZAH : *Suatu Sorotan*

"اعْلَمُ أَنَّهُ فِي كَيْفِيَّةِ تَحْقِيفِ الْهُمَزِ مَذَا هُبَّ
كَثِيرٌ لِأَهْلِ الْعَرَبِيَّةِ يُجْرِوْنَهَا عَلَى فِي اسْتِهْنَاءِ
وَيُجْرِجُونَهَا عَلَى أَصْوَالِهَا"

وَلِمُحَمَّدٍ عَيْسَى الْمُعْصَرِ رَوِيَ

FELZA ZULHIBRI B. ABD HAMID B. IBRAHIM

KEPELBAGAIAN SEBUTAN HURUF HAMZAH: *SUATU* *SOROTAN*

FELZA ZULHIBRI 2022

SOHABAH SALAM PUBLISHER

PENERBIT

FELZA ZULHIBRI BIN ABD HAMID

No 2, Jalan IM 15/5, Taman Mahkota Permai, Bandar Indera Mahkota,
25200 Kuantan, Pahang Darul Makmur
No. telefon: 013-9629300
E-mel: zulhibri@gmail.com

**KEPELBAGAIAN SEBUTAN HURUF
HAMZAH: SUATU SOROTAN**

Felza Zulhibri 2022

Hakcipta Terpelihara

Tidak dibenarkan mengeluar ulang semula mana-mana bahagian, artikel, ilustrasi dan kandungan buku ini dalam apa jua bentuk dan dengan apa jua cara sama ada secara elektronik, fotokopi, mekanik, rakaman atau cara lain sebelum mendapat izin bertulis daripada penerbit.

CETAKAN PERTAMA: APRIL 2022

ISBN: 978-967-12126-7-7

REKA BENTUK KULIT: Mohd Zarimi bin Abu Zih

Pencetak:

SOHABAH SALAM PUBLISHER

PB13838 Jalan Pintasan Kuantan, Lebuh Raya Bukit Rangin 25150,
Kuantan, Pahang Darul Makmur
No. telefon: 018-9031652
E-mel: sohabahsalam15@gmail.com

SENARAI KANDUNGAN

Kata Pengantar	iv
Skop Perbahasan	vi
Senarai Kandungan	vii
BAB 1	
PENDAHULUAN	1
Konsep <i>Ikhtiyār</i>	1
Konsep <i>Talaqqī</i> dan <i>Mushāfahah</i> dan Kepentingan Memahami Teorinya	2
Mazhab Bacaan al-Quran di Malaysia dan Implikasinya Terhadap Kefahaman	4
Bacaan al-Quran yang <i>Mutawātirah</i>	7
Kesimpulan	8
BAB 2	
HURUF HAMZAH	10
Pendahuluan	10
Pengenalan Huruf Hamzah	12
Era Pembentukan Simbol Huruf Hamzah	14
Ruang Lingkup Perubahan Sebutan Huruf Hamzah	17
Kesimpulan	18
BAB 3	
INOVASI PEMBENTUKAN HURUF HAMZAH	19
Pendahuluan	19
Bahagian Inovasi Pembentukan Huruf Hamzah	19
Simbol Huruf Hamzah	20
Warna Huruf Hamzah	21
Baris Huruf Hamzah	28
Keadaan Huruf Hamzah	33
Situasi Huruf Hamzah	37
Kesimpulan	40
BAB 4	
HURUF HAMZAH DALAM MUŞHAF RASM AL-‘UTHMĀNĪ	41
Pendahuluan	41
Penulisan Huruf Hamzah dalam <i>Muṣḥaf Rasm al-‘Uthmānī</i>	43
Huruf Hamzah di Awal Kalimah	44
Huruf Hamzah di Pertengahan Kalimah	47
Huruf Hamzah di Akhir Kalimah	51
Kesimpulan	53

BAB 5

PERUBAHAN HURUF HAMZAH DAN KAITANNYA DENGAN *TARIQ AL-JAZARIYYAH*

Pendahuluan	55
Pengenalan <i>Tariq al-Jazariyyah</i>	55
Perbezaan antara ‘Asharah Ṣughrā dengan ‘Asharah Kubrā	57
Sumber <i>Tariq al-Jazariyyah</i>	58
Kesimpulan	60
	66

BAB 6

KEDUDUKAN HURUF HAMZAH YANG TERLIBAT DALAM PERUBAHAN WAJAH *QIRA'AT*

Pendahuluan	67
Penjelasan Topik Huruf Hamzah yang Terlibat dalam Perbahasan	67
	68

KEDUDUKAN HURUF HAMZAH DI AWAL KALIMAH

Kedudukan Huruf Hamzah Melibatkan Kaedah Umum	70
Kedudukan Huruf Hamzah Melibatkan Huruf Hamzah <i>Istifhām</i> yang <i>Khilāf</i> dalam Kalangan Para Qurra	71
Kedudukan Huruf Hamzah Melibatkan Huruf Hamzah <i>Istifhām</i> yang <i>Ittifāq</i> dalam Kalangan Para Qurra	72
Kedudukan Huruf Hamzah Melibatkan Huruf Hamzah <i>Istifhām</i> Berulang yang <i>Khilāf</i> dalam Kalangan Para Qurra	74
Kedudukan huruf Hamzah Melibatkan Pertemuan Huruf Hamzah <i>Istifhām</i> dengan Huruf Hamzah <i>Wasl</i>	75
Kedudukan Huruf Hamzah Khusus bagi Kalimah أَيْمَةً	77
Kedudukan Huruf Hamzah Melibatkan Kalimah Khusus bagi <i>Tariq al-Azraq</i>	78
Kedudukan Huruf Hamzah Yang Melibatkan <i>Mad al-Badal</i>	80
Kedudukan Huruf Hamzah Melibatkan <i>al-Lām al-Ta'rīf</i>	80

KEDUDUKAN HURUF HAMZAH DI PERTENGAHAN KALIMAH

Huruf Hamzah Berbaris	83
Huruf Hamzah <i>Sukūn</i>	83
	96

KEDUDUKAN HURUF HAMZAH DI AKHIR KALIMAH

Kedudukan Huruf Hamzah Melibatkan Perubahan secara <i>al-Wasl</i> dan <i>al-Waqf</i>	99
Kedudukan Huruf Hamzah Melibatkan Perubahan secara <i>al-Waqf</i>	99
	101

KEDUDUKAN HURUF HAMZAH ANTARA DUA KALIMAH

Kedudukan Huruf Hamzah Melibatkan Dua Kalimah yang di Pertengahan terdapat Satu Huruf Hamzah	103
Kedudukan Huruf Hamzah Melibatkan Dua Kalimah yang di Pertengahan terdapat Dua Huruf Hamzah	104
Kesimpulan	105
	107

BAB 7

HUBUNG KAIT PERUBAHAN SEBUTAN HURUF HAMZAH DENGAN KEDUDUKANNYA DALAM KALIMAH BERDASARKAN 'ASHARAH ṢUGHRA DAN KUBRĀ	109
Pendahuluan	109
Kaedah Sebutan Huruf Hamzah dalam Ilmu <i>al-Qirā'at</i>	110
KAEDAH PERUBAHAN HURUF HAMZAH DI AWAL KALIMAH	113
Kaedah <i>al-Tashīl</i>	113
Huruf hamzah <i>Istifhām</i> Yang <i>Khilāf</i> dalam Kalangan Para Qurra	118
Huruf hamzah <i>Istifhām</i> yang <i>Ittifāq</i> dalam Kalangan Para Qurra	133
Huruf hamzah <i>Istifhām</i> Berulang yang <i>Khilāf</i> dalam Kalangan Para Qurra	137
Kaedah <i>al-Tashīl wa al-Ibdāl</i>	145
Pertemuan huruf hamzah <i>istifhām</i> dan huruf hamzah <i>waṣl</i>	145
Khusus bagi kalimah ^{أَيْمَةً}	149
Khusus bagi <i>Tariq</i> al-Azraq	150
Kaedah <i>al-Ibdāl</i>	152
Khusus bagi <i>Riwayah</i> Qunbul	152
Melibatkan Permasalahan <i>Mad al-Badal</i>	153
Kaedah <i>al-Hadhf wa al-Naql</i>	155
KAEDAH PERUBAHAN SEBUTAN HURUF HAMZAH DI PERTENGAHAN KALIMAH	159
Kaedah <i>al-Tashīl</i>	160
Khusus bagi <i>Tariq</i> al-Asbahānī	160
<i>Qira'at</i> Abū Ja'far	166
Kalimah Khusus	168
Kaedah <i>al-Taḥqīq wa al-Tashīl</i>	170
Kaedah <i>al-Ibdāl</i>	172
Huruf Hamzah <i>Sukūn</i>	172
Khusus bagi <i>Tariq</i> al-Azraq	173
Khusus bagi <i>Tariq</i> al-Asbahānī	174
Khusus bagi <i>Qira'at</i> Abū Ja'far	174
Huruf Hamzah Berbaris	184
Khusus bagi <i>Qira'at</i> Abū Ja'far dan <i>Tariq</i> al-Azraq	184
Khusus bagi <i>Tariq</i> al-Asbahānī	186
Khusus bagi <i>Tariq</i> al-Azraq	187
Khusus bagi <i>Qira'at</i> Abū Ja'far	189
Khusus bagi <i>Qira'at</i> Abū Ja'far dan <i>Tariq</i> al-Asbahānī	191
Semua <i>ikhtiyār</i> kecuali <i>Riwayah</i> Qunbul	192
Kaedah <i>al-Taḥqīq wa al-Ibdāl</i>	194
Khusus bagi <i>Qira'at</i> Abū 'Amrū	194
Khusus bagi <i>Qira'at</i> Abū Ja'far	195
Khusus bagi <i>Riwayah</i> Qālūn	196
Kaedah <i>al-Tashīl wa al-Ibdāl</i>	199
Kaedah <i>al-Ibdāl wa al-Idghām</i>	201
Kaedah <i>al-Qalb wa al-Ibdāl</i>	209
Kaedah <i>al-Hadhf</i>	210
Kaedah <i>al-Taḥqīq wa al-Hadhf</i>	219

Kaedah <i>al-Naql</i>	220
KAEDAH PERUBAHAN SEBUTAN HURUF HAMZAH DI AKHIR KALIMAH	226
Perubahan Pembacaan Secara <i>al-Wasl</i> dan <i>al-Waqf</i>	227
Kaedah <i>al-Tashīl</i>	227
Kaedah <i>al-Tashīl wa al-Ibdāl</i>	230
Kaedah <i>al-Ibdāl</i>	231
Kaedah <i>al-Ibdāl wa al-Idghām</i>	235
Kaedah <i>al-Ibdāl wa al-Idghām</i> Secara <i>Khilāf</i>	237
Perubahan Pembacaan Secara <i>al-Waqf</i>	237
Huruf Hamzah Berbaris	239
Kaedah <i>al-Ibdāl wa al-Tashīl ma'a al-Rawm wa al-Ishmām</i>	239
Kaedah <i>al-Hadhf wa al-Naql</i>	242
Kaedah <i>al-Ibdāl wa al-Idghām</i>	243
Huruf Hamzah <i>Sukūn</i>	245
KAEDAH PERUBAHAN SEBUTAN HURUF HAMZAH ANTARA DUA KALIMAH	249
Dua Kalimah di Pertengahannya Terdapat Satu Huruf Hamzah	249
Kaedah <i>al-Hadhf wa al-Naql</i>	250
Kaedah <i>al-Hadhf wa al-Naql</i> Secara <i>Khilāf</i>	254
Dua Kalimah di Pertengahannya Terdapat Dua Huruf Hamzah	255
Kedua-dua Huruf Hamzah Sama Baris	256
Kaedah <i>al-Isqāt</i>	256
Kaedah <i>al-Isqāt wa al-Tashīl</i>	257
Kaedah <i>al-Isqāt wa al-Tashīl wa al-Ibdāl Ḥarf al-Mad</i>	258
Kaedah <i>al-Tashīl</i>	261
Kaedah <i>al-Tashīl wa al-Ibdāl ma'a al-Idghām</i>	262
Kaedah <i>al-Tashīl wa al-Ibdāl Ḥarf al-Mad</i>	264
Kaedah <i>al-Tashīl wa al-Ibdāl Ḥarf al-Mad wa al-Ibdāl Ḥarf al-Ya' khāliṣah Maksūrah</i>	265
Kedua-dua Huruf Hamzah Lain Baris	266
Kaedah <i>al-Ibdāl</i> dan <i>al-Tashīl</i>	267
Kaedah <i>al-Ibdāl</i>	267
Kaedah <i>al-Tashīl</i>	268
Kesimpulan	273
BAB 8	
KESIMPULAN DAN SARANAN	275
Pendahuluan	275
Kesimpulan	275
Mengenal Pasti Asal Usul dan Latar Belakang Huruf Hamzah dan Kaitannya dengan <i>Tarīq al-Jazariyyah</i>	276
Menganalisis Kedudukan Huruf Hamzah yang Terlibat dalam Perubahan Wajah <i>Qira'at</i>	277
Merumuskan Hubung Kait Kesan Perubahan Huruf Hamzah dengan Kedudukannya dalam Kalimah Berdasarkan ' <i>Asharah Ṣughrā</i> dan <i>Kubrā</i>	278
Saranan	283
Saranan untuk Agensi Kerajaan dan Swasta	284

Saranan untuk Para Penyelidik dan Ahli Akademik di Institusi Pengajian Islam	285
Saranan untuk Masyarakat Awam	286
Penutup	287
BIBLIOGRAFI	289
SENARAI PENERBITAN PENULIS	306
BIODATA PENULIS	308

Biodata Penulis

Felza Zulhibri b Abd Hamid b Ibrahim adalah Pensyarah Tilawah al-Quran, Bahagian Tilawah, CELPAD, UIAM Kampus Kuantan. Beliau merupakan lepasan Diploma Tahfiz al-Quran (IPTQ) pada tahun 1998. Kemudian melanjutkan pelajaran ke Maahad Qiraat di Syubro, Mesir dan memperolehi Ijazah Sarjana Muda al-Quran dan al-Qiraat pada tahun 2001. Sekembalinya ke Malaysia, beliau menyambung pengajian di Universiti Malaya dan memperolehi Ijazah Sarjana Usuluddin dalam pengkhususan al-Quran dan al-Qiraat pada tahun 2010. Akhirnya pada tahun 2020, beliau berjaya memperolehi Phd dalam bidang al-Quran dan al-Qiraat di Fakulti kontemporari Islam Unisza. Antara buku-buku yang terbit hasil penulisan beliau adalah Tajweed Lesson Made Easy 1.0 (2013), al-Mudhoh fi Bayan Thamaniyah wa Khamsin Torqan min Riwayah Hafs b. Sulayman al-Kufi (2013), Tarikh Mushaf al-Syarif (2013), Riwayah Hafs b. Sulayman al-Kufi (2014), Tajwid Teori Mudah (2015) Ringkasan Tajwid Teori Mudah (2015) dan Tajwid Teori Rendah (2021).

Koleksi Buku Penulis

ISBN 978-967-12126-7-7

HARGA : RM 40

